

Základní pojmy mezinárodního práva rodinného v kontextu přeshraniční spolupráce

Marta Zavadilová, Ministerstvo spravedlnosti ČR

Přehled semináře

- Úvod do mezinárodního práva rodinného
- Právní moc soudů ve věcech rodičovské odpovědnosti a výživného
- Nástrahy řízení s přeshraničním prvkem

Co je MPR?

Právní normy upravující v oblasti rodinněprávních vztahů s mezinárodním prvkem:

- Kdo má rozhodovat? - pravomoc (mezinárodní příslušnost) soudů
- Podle jakého práva? – rozhodné (použitelné právo)
- Jak naložit s cizím rozhodnutím? - uznání a výkon cizích rozhodnutí a veřejných listin
- Jak spolupracovat se zahraničními partnery - soudní a správní spolupráce

Kdo rozhoduje?

Pravomoc soudů – základní východiska

Obvyklý pobyt dítěte

- základní a výchozí určovatel mezinárodní soudní příslušnosti
- v unijním právu (nařízení Brusel IIa, nařízení o výživném), mezinárodních smlouvách (haagské úmluvy) i vnitrostátním právu (ZMPS)
- faktický, nikoli právní pojem
- vodítka pro výklad v judikatuře SDEU i národních soudů (NS ČR)
- státní občanství dítěte – až na „druhé koleji“

Kde je obvyklý pobyt dítěte?

- **tam, kde dítě skutečně žije** - místo, kde má těžiště svého života s ohledem na svůj rodinný, pracovní (školní) či sociální život
- **hodnotíme objektivně podle konkrétních okolností** - zejména stupeň sociálního začlenění, délka, pravidelnost pobytu
- bydliště, trvalý pobyt – hodnotící kritéria, nikoli výluční ukazatelé obvyklého pobytu
- **obvyklý pobyt a obvyklé bydliště jsou totožné pojmy**

Obvyklý pobyt v judikatuře Soudního dvora EU

A (C 523/07)

- 44 ... pojem „obvyklé bydliště“ podle čl. 8 odst. 1 nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že toto bydliště odpovídá **místu, které vykazuje určitou integraci dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí**. Za tímto účelem musí být přihlédnuto zejména k **trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem**, jakož i k **rodinným a sociálním vazbám dítěte** v uvedeném státě. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit místo obvyklého bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě.

Obvyklý pobyt v judikatuře Soudního dvora EU

Mercredi (C-497/10)

- Pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu článků 8 a 10 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že toto bydliště odpovídá místu, které vykazuje určitou míru integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Za tímto účelem je třeba – pokud jde o situaci **kojence, který se svou matkou pobývá pouze několik dní v jiném členském státě, než je členský stát jeho obvyklého bydliště, do něhož byl přemístěn** – přihlídnout zejména k **trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území tohoto členského státu a přestěhování se matky do tohoto státu**, a dále – zejména z důvodu věku dítěte – k **zeměpisnému a rodinnému původu matky, jakož i k rodinným a sociálním vazbám, které matka a dítě udržují v tomtéž členském státě**. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit obvyklé bydliště dítěte s přihlídnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě.

Obvyklý pobyt v judikatuře NS ČR

30 Cdo 2244/2011

- Obvyklý pobyt (bydliště) ve smyslu čl. 8 odst. 1 nařízení Rady (ES) č.2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 představuje místo, v němž má osoba těžiště svého života. **Přichází-li v úvahu určení obvyklého pobytu (bydliště) na území více států EU**, je úkolem soudu, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, určit **poměr rodinného a společenského začlenění dítěte v jednom členském státu k rodinnému a společenskému začlenění dítěte v jiném členském státě**. Kritéria pro rozlišení významnosti jednotlivých ukazatelů jsou uvedena v judikatuře SDEU, přičemž poměr, který může posléze vyznít ve prospěch některého z členských států přicházejících v úvahu, může být určen až s přihlédnutím ke všem okolnostem případu.

Obvyklý pobyt v judikatuře NS ČR

21 Cdo 4909/2014 - I

- V řízeních o úpravě práva o péče o dítě s mezinárodním prvkem, kde soudy předběžně posuzují podmínku mezinárodní příslušnosti soudu, založenou zpravidla podle obecného určovatele obvyklého bydliště (čl. 8 Nařízení), je vždy třeba pečlivě přihlížet k tomu, **zda dítě se území daného státu nenachází v důsledku porušení práva péče o dítě**, neboť kladné zjištění má za následek určení mezinárodní příslušnosti soudu podle jiného ustanovení Nařízení (čl. 10 Nařízení). **Je-li možné se domnívat, že dítě bylo na území jednoho členského státu přemístěno protiprávně, či je zde protiprávně zadržováno, pak se uplatní pravidla příslušnosti soudů v případech tzv. mezinárodních únosů dětí**, vyplývající z unijního (Nařízení Brusel II bis), jde-li o vnitrounijní poměry, nebo mezinárodního práva (Haagská úmluva o civilních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980, sdělení č. 34/1998 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy civilních aspektech mezinárodních únosů dětí, dále jen „Úmluva“). Pro poměr mezi Nařízením a Úmluvou přitom platí, že Nařízení se použije přednostně (čl. 60 písm. e) Nařízení).

Obvyklý pobyt v judikatuře NS ČR

21 Cdo 4909/2014 - II

- Jestliže je podle obsahu spisu – ve vnitrounitních případech - zjištěno **ohlášení o navrácení dítěte podle čl. 16 Úmluvy, musí úvaze o mezinárodní příslušnosti soudu podle čl. 8 Nařízení předcházet posouzení, zda není příslušný stát původního obvyklého bydliště dítěte podle čl. 10 Nařízení.**
- **Nařízení nestanoví časovou lhůtu, po jejímž uplynutí by nastávala domněnka založení obvyklého pobytu**, proto ani samotné zjištění odvolacího soudu, že děti v době zahájení řízení „nežily v České republice ani tři čtvrtě roku“, nemůže samo o sobě vést k závěru, že si na území České republiky obvyklý pobyt nevytvořily. Uvádí-li odvolací soud, že ani „použití některých z kritérií, uvedených Nejvyšším soudem ve výše citovaném usnesení, nevede k jednoznačnému závěru o obvyklém bydlišti dětí“ pak **pro situace, kdyby děti ztratily obvyklý pobyt na území jednoho státu a nevytvořily si jej na území jiného státu, by se užilo pravidlo příslušnosti založené na přítomnosti dětí na území státu, kde řízení ve věci samé bylo zahájeno (čl. 13 Nařízení).**

Jaké právní předpisy upravují pravomoc (mezinárodní příslušnost) soudů?

- Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 – **Brusel IIa (bis)**
- Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností – **nařízení o výživném**
- Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (Haag, 19.10.1996, č. 141/2001 Sb.m.s.) – **HÚ o ochraně dětí**
- **Dvoustranné smlouvy o právní pomoci**
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním – **ZMPS**

I. Rodičovská odpovědnost – vztah právních předpisů

BIIa

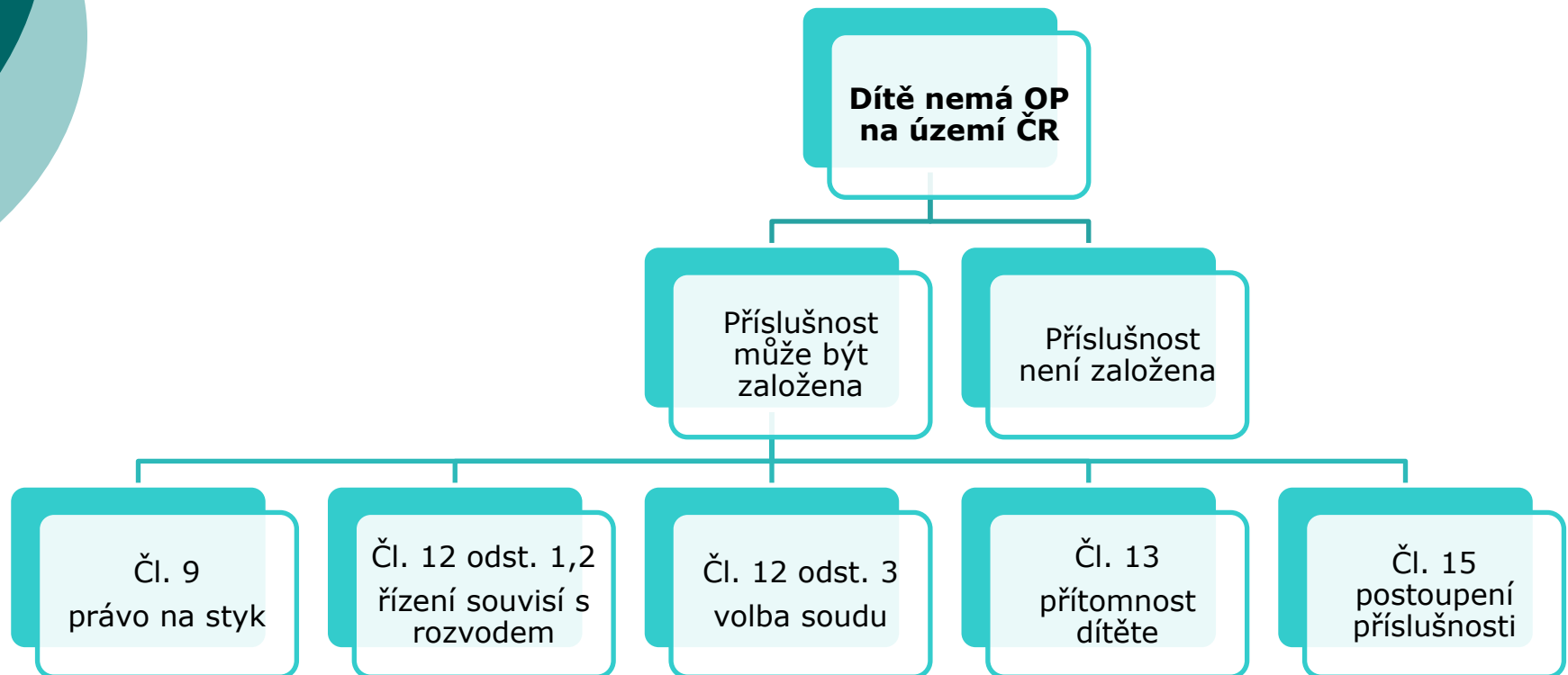
HÚ96

ZMPS

I. Rodičovská odpovědnost – obecná příslušnost

Čl. 8
BIIa
OP

I. Rodičovská odpovědnost – zvláštní příslušnost (nařízení BIIa)

I. Rodičovská odpovědnost – „zbytková“ příslušnost

Dítě má obvyklý pobyt mimo EU ve smluvním státě
HÚ 96

Příslušnost není založena

Dítě je státní občan ČR a nemá OP na území EU

Příslušnost může být založena
čl. 14 BIIa, § 56 ZMPS

II. Výživné

Nařízení o výživném

II. Výživné – pravomoc (mezinárodní příslušnost) soudu - nařízení o výživném

Příslušnost založená účastí odpůrce – čl. 5

Obecná příslušnost – čl. 3

Podpůrná příslušnost (společné státní občanství stran) – čl. 6

Forum necessitatis – čl. 7

II. Výživné – obecná příslušnost - nařízení o výživném

Soudní a správní spolupráce

- **Brusel II bis**
- **Nařízení o výživném**
- **HÚ o ochraně dětí**
- **HÚ o únosech dětí**

- Nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech – **nařízení o dokazování**
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech (doručování písemností) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1348/2000 – **nařízení o doručování**

Kde hledat?

- [Eurlex](#) – databáze právních předpisů EU
- [Judikatura Soudního dvora EU](#)
- [Evropský soudní atlas](#)
- [Evropská soudní síť](#)
- [JURE Database](#) – judikatura národních soudů k nařízením Brusel I, II, II bis a k Luganské úmluvě
- [Evropská komise - Generální ředitelství pro justici](#)
- [Portál evropské e-justice](#)
- [Dětský koutek EU](#)